

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím: *Amit a Citadella régi kövei mesélnek*

Forrás: *Friso Újság*

Bp

(Hely)

1936 XII 24

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy *725.092.4*

Hely

Idő

"18"/"1936"

Személy

Helyszám

Amit a Citadella régi kövei mesélnek

A lebontásra ítélt gellérthegyi falak regényes szerepe a magyar múltban

A városrendezési törvény, mely közeljövőben életbelép, többek között halálra ítélte a gellérthegyi Citadellát is. Elhatározták, hogy a gellérthegyi falak jelenlegi formájukban nem maradhatnak meg sokáig. Az egyik elképzelés szerint a pesti oldalról zavarják a budai hegyek, a Vár és a királyi palota panorámáját, a másik szerint a Gellérthegy fejlesztésével kapcsolatban kívánatos a Citadella lebontása. Akárhogy van is, fájdalom a búcsú a Citadellától, mely szerény véleményünk szerint egyáltalán nem zavarja a budai oldal káprázatos szívet-lelket gyönyörködtető szépségét, aztán a Gellérthegy rendezésénél is lehet bizonyára olyan megoldást találni, hogy az épület megmaradjon.

A magyar történelemben nevezetes szerepe van a Gellérthegynek. Mai elnevezését onnan kapta, hogy 1046-ban letaszították tetejéről a Duna hullámai közé, a vértanuság diósó halálát szenvedett Gellért püspököt. Régi okleveleinkben „Mons Pestiensis”-nek nevezték, ami annyit jelent: pesti hegy. Láta a Gellérthegy és bérc a római léciók büszke sasmadarait, látta, hogyan népesült be a környéke a római uralom alatt itt a Duna mentén, látta Attilának, az Isten ostorának bátor harcosait és

szemtanuja volt a hazáját kereső és letelepedett magyar nép ezer év előtti bevonulásának a Duna mentén.

A Citadella, amely most, ha az elhatározás valóra válik, végleg lebontásra kerül, a maga egészében nem évszázados keletű. De a kövek között, a szorgos kutatás még talál olyanokat is, melyek sokat tudnának mesélni Magyarország történelméről, ha a kövek egyáltalán mesélnének. De a kövek nem beszélnek, csak a történetírók és a hagyomány. Ennek a kettőnek az alapján elevenítjük fel a Citadella és a Gellérthegy emlékeit, az emlékekben oly gazdag és változatos Budapest történetéből is kiemelkedően.

Gerendavár török, tatár ellen

A Gellérthegy, a Mons Pestiensis természeti fekvésénél fogva alkalmas volt arra, hogy Buda egyik védőbástyája legyen. Érdekes, hogy a rómaiak idejében nem volt itt erősség. A rómaiak a mai Aquin-

kum körül állították fel védett őrhelyeiket és a pesti parton, a Gellérthegygel szemben, a mai Piarista épület előtt, ott ahol Erzsébet királyné emlékműve áll, emeltek köből épített őrtornyot.

A magyar királyok közül IV. Béla, a mai királyi palota helyén épített magának pompás lakot. Ennek védelmére azonban szükség volt a Gellérthegyen is egy várra. A királyi lak és a vár abban az időben még fából készült. Fából volt a király kastélya és fából volt a gellérthegyi vár is. Török, tatár ellen ez a gellérthegyi gerendavár állta a harcot évszázadokon keresztül. Innen a hegy német neve: Blocksberg. Már régen kőfállal volt körülveve a budai vár, amikor a Gellérthegyen még mindig a régi faalkotmányt tákolták újból és újból össze. Az akkori hadászatban különösen Budavár felszabadítása idején, 250 eszlendővel ezelőtt, már nem volt jelentősége az ostrom szempontjából a gerendaváraknak. Abdurrahman basa, a budai parancsnok, nem is igen törődött az-zal, amikor Lotharingiai Károly keresztény seregei körülzárva a várfalakat, elfoglalták Pestet, majd a bajor tüzerek megszállták a gellérthegyi várat is. Onnan agyuzták a kőfállal körülzárt budai várat, a Gellérthegy bércéről. És ez megismétlődött a szabadságharc alatt Görgey tábornok hős magyar tüzeinek részéről is. Jónák Pál tüzérszázados útege tartotta megszállva a Gellérthegyet Budavár második diadalmas visszavívása idején. 1849-ben, ide volt hozzá beosztva a férfiruhába öltözött magyar huszárfőhadnagy, Leibstüch Mária is, aki később a felesége lett.

Csillagvizsgáló a mai Citadella helyén

A szabadságharc alatti küzdelemben már a Gerendavárnak is

eltűnt minden nyoma a Gellérthegyről. Akkoriban már régen csillagvizsgáló állt ott a Gellérthegy tetején. A pesti egyetem állította ott fel a csillagvizsgálóját és az ahhoz tartozó lakásokat. *Két kerek toronyból és egy hosszabb épületről, mely a tornyok között feküdt, állt a csillagvizsgáló. Az egyik torony belsejébe építették be a nagy, a másikba pedig a kisebb csillagvizsgáló készüléket. A nagy készülék mozdulatlan volt, az ak-*

ori csillagászati berendezések még nem ismerték a mozgatható és állímtérekre beállítható felszereléseket. Az 1849-es budavári ostromban a csillagvizsgáló erősen megsérült. Természetes, hogy a budai várba szorult császáriak nem maradtak adósk a felelettel Jónák Pál tüzérszázados ágyú-tüzére.

A lebontásra ítélt Citadella tulajdonképpen keletkezése arra az időre esik, amikor József királyi herceg, a nagynevű nádor, kiterjesztette atyai gondját Budapestre és az úgynevezett „királyi szépítő bizottmány” ellenőrzése mellett megkezdődött a városépítés tervszerű irányítása.

A husvéti népiünnepélyek

Az 1800-es évek elején kezdtek megtartani a Gellérthegy bércin a hagyományos husvéti népiünnepélyeket. Bright Richard angol utazó, aki 1814-ben járt nálunk, leírja, hogy ezen a husvét hétfőjén káprázatos képet nyújtott a mai Citadella környékén lejátszódott népiünnepély. A egyet úgy el-lepte a tömeg, hogy egy gombos-

Út sem lehetett volna leejteni. Pillanatról pillanatra változik a kép, ahogy elkalandozik a tekintet a látnivalók fölött. Száz és száz boros- és söröshordót vertek csapra. Sátorokat állítottak fel. Lacikonyhák, mézeskalácsosok bódéi csábítják a tömegeket. Vásári árusok százai kínálják a portékájukat, pipát, rózsafüzért, képeket, fésűt, tükröt, trombitát, játékszereket. Ökör sül hatalmas nyársra huzva. Bográcsban fő a birkapörkölt... Vidám, hancurozó gyermekek egymást kézenfogva száguldoznak hangos énekszóval a látnivalók és a szórakozások tarkaságában. Öreg emberek némán üldögélnek, kezükben a söröspohár vagy a boroskancsó és gyönyörködnek a színes forgatagban. Anyák büszkén pávaskodnak eladóleányaik mellett. Koldusok halk, kérő szóval nyújtják alamizsnáért vézna kezüket...

Schams, Buda és Pest egyik leg-híresebb történetírója, a Citadella körül lejátszódó *szüreti mulatságokról* számol be könyvében. A városi polgár családotól együtt elhagyta kőből épült lakását és *két hétre kiköltözött a budai hegyekre*. A Gellérthegyen volt minden évben legvidámabb a szüreti mulatság. Különösen, ha jó a termés és ára van a bornak.

Mindez immár a múlté, a csaták, a csillagvizsgáló, a névünnepélyek és a gellérthegyi szüret. Az egykori Gerendavár, a pesti egvetem csillagvizsgálója eltűnt, elmúlt, elseperték az idők viharai. Ami megmaradt belőle, az a Citadella, régi életünk, ezeréves múltunk egyik hirdetője... Most attól is el kell búcsúzni. Szomorú és fájdalmas a búcsú, de ha a városrendezési törvény úgy intézkedik, hogy bontsák le a Citadellát, akkor le kell bontani. Ám bármi áll majd a helyén, ott kell lennie a jelnek, a *örök emlékeztetőnek*, hogy a Gellérthegy csúcsa a dicső magyarság múlt szemtanuja volt és az is maradjon örökre.